חתימת נאום המצוות: מקרא ביכורים ווידוי מעשרות

The Culmination of *Ne'um haMitzvot*: The Bikkurim Declaration and the *Maaserot* Confession

1) *משנה כתב יד קאופמן סוטה ז:א-ב*

אֵילוּ נֶאֱמָרִים בְּלָשׁוֹנָם: פָּרָשַׁת סוֹטָה, וּוִדּוּי מַעֲשֵׂר...וְאֵלּוּ נֶאֱמָרִים בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ: מִקְרָא הַבִּיכּוּרִים...

2) *סוטה לב ע״ב*

תַּנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר אָדָם אוֹמֵר שִׁבְחוֹ בְּקוֹל נָמוּךְ וּגְנוּתוֹ בְּקוֹל רָם.
שִׁבְחוֹ בְּקוֹל נָמוּךְ מִן וִידּוּי הַמַּעֲשֵׂר גְּנוּתוֹ בְּקוֹל רָם מִמִּקְרָא בִּיכּוּרִים.

3) *דברים ה*

...כִּי יָרֵאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־עֲלִיתֶם בָּהָר לֵאמֹר: אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ ...לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־ה׳ אֱלֹהֶיךָ
לַשָּׁוְא...שָׁמוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ...כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ ...לֹא תִרְצָח...וְלֹא תִנְאָף...וְלֹא תִגְנֹב...
וְלֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁוְא: ... וְלֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ...וְלֹא תִתְאַוֶּה בֵּית רֵעֶךָ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל
אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

4) *דברים כו, א-יט*

וְהָיָה כִּי־תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ: וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה׳ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ
שָׁם: וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַה׳ אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־ הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע ה׳ לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ: וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח ה׳ אֱלֹהֶיךָ: וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה׳
אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב: וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים
וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק אֶל־ה׳ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה׳ אֶת־קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת־עָנְיֵנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ
וְאֶת־לַחֲצֵנוּ: וַיּוֹצִאֵנוּ ה׳ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים: וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה
וַיִּתֶּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי ה׳
וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ: וְשָׂמַחְתָּ בְכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ ה׳ אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה
וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: כִּי תְכַלֶּה לְעַשֵּׂר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת
הַמַּעְשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ
מִן־הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכֹל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי:
לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה׳ אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי: הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: הַיּוֹם הַזֶּה ה׳ אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה
וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ: אֶת־ה׳ הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת
בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ: וַה׳ הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ
וְלִשְׁמֹר כָּל־מִצְוֹתָיו: וּלְתִתְךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לִתְהִלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וְלִהְיֹתְךָ עַם־קָדֹשׁ לַה׳
אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר:

5) בראשית ג, ו

וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה־הוּא לָעֵינַיִם וְנֶחְמָד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם־לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל:

6) יהושע ז, יט-כא

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־עָכָן בְּנִי שִׂים־נָא כָבוֹד לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֶן־לוֹ תוֹדָה וְהַגֶּד־נָא לִי מֶה עָשִׂיתָ אַל־תְּכַחֵד מִמֶּנִּי: וַיַּעַן עָכָן אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמַר אָמְנָה אָנֹכִי חָטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזֹאת וְכָזֹאת עָשִׂיתִי: וארא וָאֶרְאֶה בַּשָּׁלָל אַדֶּרֶת שִׁנְעָר אַחַת טוֹבָה וּמָאתַיִם שְׁקָלִים כֶּסֶף וּלְשׁוֹן זָהָב אֶחָד חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים מִשְׁקָלוֹ וָאֶחְמְדֵם וָאֶקָּחֵם וְהִנָּם טְמוּנִים בָּאָרֶץ בְּתוֹךְ אָהֳלִי וְהַכֶּסֶף תַּחְתֶּיהָ:

7) אור החיים דברים כ"ו:א

והיה כי תבא אל הארץ - אמר והיה לשון שמחה,
להעיר שאין לשמוח אלא בישיבת הארץ על דרך אומרו אז ימלא שחוק פינו וגו'.

8) ר"ע ספורנו דברים כו:יג

בערתי הקדש מן הבית. בחטאינו ובעונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות אשר להם היו ראויות תרומות ומעשרות באמרו ואטמא אותם במתנותם בהעביר כל פטר רחם וזהו וידוי מעשר שהזכירו רז"ל: וגם נתתיו ללוי. טעם גם כטעם אע"פ כמו גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים. יאמר א"כ מודה אני כי גדול עוני שגרמתי לבער הקדש מן הבית ואע"פ שנתתיו ללוי וזולתו כמצותך אני מתפלל שתשקיף השקפה לטובה במקום ההשקפה לרעה הראויה בעוני:

9) ר' יוסף בכור שור דברים כ"ו:ה

ארמי אובד אבי – עתה מספר החסדים והצדקות שעשה הקב"ה לאבותינו. ולא ארמי היה אבי אברהם שנולד בארם נהרים, ואובד היה שיצא מארץ מולדתו, לילך מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר, שאמר לו הקב"ה לך לך מארצך וממולדתך, והיה הולך מכאן ולכאן תועה {כדכתיב:} כאשר התעו אותי, ותועה נקרא אובד, כדכתיב: תעיתי כשה אובד.

10) ר' יוסף בכור שור דברים כ"ו:ט-יא

ויביאנו אל המקום הזה – וכבש לפנינו שבעה גוים גדולים ועצומים.
ארץ זבת חלב ודבש – משופעת בצאן ובקר, שיש להם רוב חלב, ובמיני פירות שיש להם מתיקות. דבש – לשון מתיקות. ועתה {הנה} הבאתי – דורון, לפי שזרע אדם אובד אחד הביא לכל הכבוד הזה, ואחד היה אברהם וירש את הארץ. והנחתו – לכהן שנטלו מידך.
והשתחוית – כאדם שלוקח רשות מרבו והולך לו.
ואיכא לפרש: והנחתו – לשון לך נחה את העם, לשון הולכה הוא, והולכתו שמוליך ומביא ומעלה ומוריד להניף. ושמחת – שבזכות זה ישמחך המקום.

1) *אבן עזרא פירוש שני שמות כ':י"ג*

לֹא תחמוד - אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה: איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו. ועתה אתן לך משל. דע: כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא רואה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד המשוגעים, שיתאוה שיהיו לו כנפים לעוף בהם בשמים, כי לא יתכן להיות זה, כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אע"פ שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לאמר לו שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל שידע כי אשה יפה או ממון, לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו השם. ואמר קהלת: יתננו חלקו. ואמרו חכמים: חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא. ובעבור זה המשכיל לא יקנא ויחמוד. ואחר שידע שאשת רעו אסרה לו השם, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי. על כן הוא שמח בחלקו, ולא ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע מה שהשם לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותו ותחבלותיו. על כן יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו.

2) *שד"ל שמות כ':י"ג*

לֹא תחמד וגו' – חמדה היא תאוה לדבר שהוא עתה ברשות אחרים, והוא אסור לנו, כלומר שאינו עומד להמכר; והנה כל תאוה וחמדה תבוא מאליה בלב אדם אחרי ראיית דבר הנחמד, אך בידו וברצונו הוא להשבית התאוה בהִוָלדה ולהרחיקה מלבו כשידע שהשגת הדבר הנחמד בלתי אפשרית לו, או יעצרנה בלבבו ויגדיל מדורתה עד שיוציאנה לפעל, כשידע שהוצאתה לפעל אפשרית לו; והנה אחר שאמר ה' לֹא תנאף לֹא תגנוב ואסר בזה כל מה שהוא לזולתנו, אמר מה שהוא לרענו צריך שיהיה בעינינו כדבר שהשגתו בלתי אפשרית לנו, אחר שכן צוה ה' שלא נקח מכל אשר לזולתנו דבר ועי"כ {ועל ידי כך} לא נחמדהו; והנה כל החומד, דבר ה' בזה, והחמס קל בעיניו ודבר אפשרי; והירא את דבר ה', החמס בעיניו דבר נמנע, ואשר לא לו כאילו בשמים הוא, שלא יוכל לקחתו ולא יחמדהו; זה שמח בחלקו ושמח בטובת רעיו אוהב להם ואהוב להם; וזה כל ימיו בסערת התאוות והדאגות, חומד מה שאינו שלו וחומס רעהו מקנא ברעיו ושונאם ושנוא להם, הוא ימות באין מוסר ופותה תמית קנאה, ועיין דברי הראב"ע כי נעמו.